

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.— VIDEM, 1. - 15. JULIJA 1954. Leto V. — Štev. 92
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

Oh, daj, zasijaj svit nam zore bajne,
vstani, sonce zmage nam sijajne!
Prikaži skoraj žarko nam se lice
pogažene pravice!

Ivan Trinko

Umrl je Ivan Trinko

V soboto popoldne, 26. junija, je nehalo biti srce očeta naše beneškoslovenske domovine, za večno je zatisnil oči naš dragi prof. mnsignor Ivan Trinko v 92 letu starosti. On, ki je živel skoraj en cel vek in doživljal najtežje čase v naši beneškoslovenski zgodovini, je odšel v večnost k svojemu Stvarniku, ki naj mu bo milosten sodnik in bogat plačnik.

Vest o smrti našega narodnega buditeља in voditelja se je s Trčmunom naglo raznesla. Onemela je Benečija, zajokala za njim, ki je bil naš neustrašeni branitelj, naš dobri oče, pomočnik in tolažnik, naša beneškoslovenska čast in slava!

Umrl je mož, kakršnih Benečani še nismo imeli, umrl je mož, ki ga slovenski narod šteje med svoje najvišje vrhove. Zato je tudi vest o smrti našega dragega mnsignorja globoko odjeknila v Gorici, Trstu in Celovcu, odjeknila v srcu Slovenije v Ljubljani ter tudi drugod po svetu, koder bivajo naši rojaki, zlasti v Belgiji med našimi rudarji. Slovenski narod je zajela žalost, bridkost ob izgubi moža, ki je imel toliko talentov, kakor redko kdo.

Pa ta vrli mož ni živel zase, živel je naši nesrečni Beneški Sloveniji, živel vsemu slovenskemu narodu, obilno mu daroval od svojega globokega duha in zlatega srca.

Najprej je mnsignor Ivan Trinko bil duhovnik, ki je za svoj narod veliko molil, potem je skoraj 60 let bil profesor - vzgojitelj naše mladine, dvoje poklicev, ki sta terjala največ časa in njegovih moči, in vendar je nadarjeni in goreči profesor vršil še dokaj drugih opravil, predvsem izredno pridno sukal svoje pero. Napisal nam je lepo zbirko pesmi, napisal dragoceno knjigo črtic z naših beneških gora - Naše paglavce - ter dolgo vrsto učenih, znanstvenih spisov, ne samo v slovenščini, marveč tudi v italijanščini. Razen tega je tudi slikal in ustvaril veliko perorisb, igral na harmonij in klavir in uglašil veliko, veliko pesmi. Tudi pevski zbor je vodil tam v Vidmu. Vedno pa je stal svojemu ljudstvu ob strani kot narodni voditelj in tolažitelj, saj je bil celo naš pokrajinski poslanec.

Vse to, kar je ustvaril pokojni mnsignor Trinko s svojim srcem in umom, kot umetnik (pesnik, pisatelj, glasbenik

in slikar) in kot učeni znanstvenik, vse to je ustvarjeno za naše beneško ljudstvo in ves slovenski narod, je njegova dota nam, njegovim učencem in častilcem, pa tudi njegov sveti testament. V svoji zadnji knjigi »Naše molitve« iz leta 1950 pravi v uvodu:

»Ljudstvo moje drago! Tebi sem živel. Tebe so spremljale moje skrbi in zate je tuklo moje srce. S Teboj sem delil lepe in bridke dneve in Tvoja usoda je bila moja usoda! Ljudstvo moje! Kakor do zdaj tudi v bodoče LJUBI SVOJO ZEMLJO IN OHRANI VERO SVOJIH OČETOV! To naj Ti bo moja oporoka in testament!«

Tudi iz svežega groba nam naroča veliki pokojnik: »Ljudstvo moje drago! Ljubi svojo zemljo in svoj materni jezik, ohrani vero svojih očetov!« Ljubiti jezik svojega očeta in svoje matere, biti zaveden Slovenec in zavedna Slovenka, to je rajnemu mnsignorju bila vzvišena, sveta stvar! Saj je vendar to tudi četrta božja zapoved! Zakaj če kdo odpade od jezika, v katerem sta ga oče in mati učila moliti, ne spoštuje svojih staršev, marveč jih žali.

Rajnega mnsignorja so spoštovali vsi pošteni Furlani in Italijani, saj je bil tudi njim dobrotni učitelj v šolah in v svojih, v italijanščini pisanih knjigah! Rajni mnsignor ni sejal narodnega sovra-

BENEŠKI SLOVENCISPREMLJAJO SVOJEGA PESNIKA IN UČITELJA NA NJEGOVI ZADNJI POTI

štva in zaničevanja, kot ga je bil sam deležen, marveč je želel le to, da bi drug drugega poznali in drug drugemu priznavali slavno zgodovino in kulturo, jezik in vse narodnostne pravice! Terjal je tudi za svoj narod pravico, kakor jo je priznaval sosedom.

Po tej poti, blagi g. mnsignor, bomo hodili in se borili tudi mi! Na Vaš grob bomo romali venomer, tam pri vašem mrzlem truplu prisegali z vašo pesmijo:

»Čemu, čemu vaš hrup in divja sila, o severni in južni naši vragi? Vsa vaša moč zdrobila se vendar bo ob mali pa nepremični skali!

Dragi g. mnsignor! Kot oče ste bdeli nad nami, veselili se z nami slehernega narodnega in kulturnega napredka! Vaš duh, vaš zgled bo z nami tudi poslej! Seme, ki ste ga vsejali, je že vzkilo. Iz mnogih semen že vstajamo mi mladi Benečani in Benečanke, borbeni Trinkovi rod! Mi gremo na delo za našo narodno pravdo bodro in pogumno, kot nam kliče Vaša pesem:

»Idi, idi, delaj ves vesel življenja!

Vi, blagi gospod mnsignor, pa nas tam v blaženi večnosti ne pozabite! Naj nas tudi od tam spremlja Vaša molitev in Vaš blagoslov!

Na zadnji poti našega pesnika in učitelja

Kako velika osebnost je pokojni mnsgr. Prof. Ivan Trinko je pokazal veličasten žalni spreved, ki se je vil izpred hiše žalosti pokojnika skozi ozke in strme valške poti malega Trčmuna proti visoko ležeči cerkvi s pokopališčem, ki je vrh stožčastega hriba, od koder je prekrasen razgled na vse strani Beneške Slovenije. Tjakaj so položili Trinkove posmrtno ostanke, ki bodo vsem naokoli ob pogledu na ta trčmunski vrh, zadnje Trinkovo počivališče, vtilvali zavest in pogum nadaljnji borbi beneških Slovencev za narodni obstoj in razvoj.

Kakor je že pred smrtjo Ivan Trinko s svojo močno osebnostjo znal navezati rojake nase, na svojo zemljo in slovenski jezik, tako je tudi mrtev privabil na svojo zadnjo pot prijatelje in znance, častice in ljubitelje iz vseh krajev: prišle so delegacije tržaških, goriških in koroških Slovencev. Prisotni so bili tudi predstavniki vseh slovenskih političnih in kulturnih organizacij ter ogromno število Trinkovih stanovskih kolegov. Najbolj pa se je oddolžilo spominu svojega profesorja naše ljudstvo, ki je z vseh strani po večurni hoji prišlo v visoko ležeči Trčmun pod pobočjem ponosnega Matajurja. Ta naravnost plebiscitarna udeležba naših ljudi na tem nepozabnem pogrebu, ki je bil neke vrste vstajenje slovenskega ljudstva v Beneški Sloveniji, dokazuje, kako močno se zrasteča ljud-

zvon, oglasil pa so se tudi zvonovi iz drugih vasi. Tudi tisti beneški Slovenci, ki zaradi preobremenitve z delom niso mogli pospremiti Trinko na zadnji poti, so se ob zvonjenju ozrli proti Trčmunu, kjer je ljudstvo polagalo v zemljo člove-

IZIDOR PREDAN GOVORI OB ODPRTEM GROBU V IMENU BENEŠKIH SLOVENCEV

ka, ki je bil z njo zvezan vse življenje, ki je zanjo delal in zanjo tudi umrl.

Po cerkvenem obredu je govoril goriški duhovnik g. Mazora, ki je v svojem govoru prikazal kulturno poslanstvo Ivana Trinko in njegovo povezanost s Simonom Gregoričiem. Z njim je Beneška Slovenija izgubila velikega moža, od katerega se po vsej pravici poslavlja s solznimi očmi.

Pred odprtim grobom je najprej spregovoril v italijanščini predsednik videmske pokrajine dr. Candolini, ki je govoril »o italijanstvu Beneške Slovenije in italijanskem duhu,« ki naj bi preveval pokojnega pesnika beneških Slovencev.

Govor zastopnika beneških Slovencev

V imenu beneških Slovencev se je od pokojnika poslovil Izidor Predan iz Grmeka s sledečimi besedami, ki so prisotne spravile v odkrit jok:

»Kakor blisk se je raznesla po vsej Beneški Sloveniji žalostna vest, da je umrl naš dobri profesor, naš dobri vladika, naš veliki učitelj mnsgr. Ivan Trinko - Zamejski. Kdo ni poznal našega dobrega pro-

jesorja? Vsi smo ga dobro poznali in živel z utripi njegovega dobrega slovenskega srca. V nas pa, ki smo še mladi, se je porodila včasih skromna želja, da bi imel danes naš profesor vsaj 40 let manj in da bi nam pomagal prebroditi vse težave, ki tarejo naše zapuščeno in omalovaževano slovensko ljudstvo Beneške Slovenije. Oklepali smo se ga do zadnjega njegovega diha in stali ob njem, kakor ob dogorevajoči sveči in se bali, da bomo brez njegove svetlobe ostali v temi, kateri ne sledi jutranje sonce. Danes stojimo ob mrtvih in izmučenih ostankih našega profesorja. Toda njegova sveča ni dogorela! Vsa tista njegova svetloba je prešla v naša srca in tvori po vsej Beneški Sloveniji velik ogenj hrepenenja po življenju in izobrazbi v domačem slovenskem jeziku. Njegova dela, njegove pesmi vstajajo šele danes žive pred nami in nam kažejo pot k svobodi, k tisti svobodi kulturnega življenja, do katerega ima pravico vsak narod pod tem božjim soncem.

Naš profesor je bil odkritega srca in odločne besede. Ljubil je svoje rojake in rodno zemljo in še posebej svoj Trčmun, ki mu je postal tudi zadnje počivališče.

Odkrito je bil vesel vsakega izrednega dogodka v domači zemlji. Ko je izšel list »Matajura«, ga je skrbno prečital in podvomil — pozneje pa je postal naročnik in ko je list ponatisnil njegove »Poglavce« brez njegovega podpisa, je poklical urednika k sebi in mu ukazal, naj da k »Poglavcem« tudi ime Ivan Trinko. »Delajte v korist ljudstva — vrzite pravo seme, ker njiva je plodna,« je še opozoril urednika »Matajurja«.

DR. A. BUDAL, ZASTOPNIK SHPZ MED GOVOROM OB ODPRTEM GROBU

Imel je oster čut opazovanja in takoj spoznal tiste, ki so prihajali k njemu v ovčjih kožuhih, pa čeprav so bili včasih tudi njegovi duhovni bratje. Bil je globoko veren, znal pa je tudi ločiti, kaj lahko narodu koristi in kaj lahko škoduje.

Posebno je bičal tiste, ki so hoteli igrati pred njuškimi ljudmi potuhnjeno vlogo in jih je včasih bilo celo sram rodne matere. Tem je posvetil celo posebno pesem, kjer v gnevu do izdajstva tako-le pravi:

Od zore v mrak zasmeh, pomilovanje grenilo vam življenje bo vsakdanje. Kot srarni vam pečat, ki ga pravica zločincem vžiga, stal vam bo na čelu, zaslužen si po delu, napis krvavo svetel: izdajica!

(Nadaljevanje na 2. strani)

AHTEN

Od Subida do Maline ne bomo mogli prece uoziti nančej s karjolo

Pravi dan pregovor, de usak ulači vo no na svoj mlín. Naš šindik se zdi, ko ne pozna tega pregovora. On o ne ulači vode na svoj mlín. Zak' bal to ne bo itako o bi tóu pensati kej več za Malino, k' to je njegá vas. Te, k' o pride tu našo vas an k' o vidi cjesto, k' iz Maline na peje tu Subid o nam ée dati sigurno ražon.

Te rjes, k' kumun o njema tekaj sou te za popraviti use cjesto, ma tuó malo k' o má, naj razdeli tu proporcjon. Ta na plane, ejtu k' komoditadi so buojše, cjesto so ljepo inglerjane. Od Subida tu Malino, ejtu k' judje no muorejo se maltrati za živiti desatkrat več kuj ta na plane, no majó no cjesto, k' na straši.

Šjor šindik, interesajte se še za nas káj, ulačite vodo še na svoj mlín, tej k' o pravi pregovor, saj Malina to je vaša vas! Če to pusti še no már timpa to cjesto tu tjeih kondicjonah, no bomo mogli po njej uoziti nančej s karjolo.

NOVA MLEKARNA U SUBIDU

U Subidu so inaugurali, po dougem času, novo mlekarno. Mlekarne je moderno narjeta an je koštala 1.500.000 lir. Par tjem ni štjeto djelo, ker so ga domačini opravili brezplačno. Sadá bo mlekarne predjelovala približno 6 kuintalu mljeka na dan, imamo pa trošt, de ga bo drugo ljeto več, ker ljudje boju redč več krau. Do sadá so ljudje daržali malo krau mljekaric, ker njeso mogli šrutati dobro mljeko.

Ser naret par hiši ni biu simpri dobar an te bo težko ga prodati. S senom, ki se ga pardjela u Subidu, bi se lahko redilo še enkrat več krau, kot jih redijo donás.

TAJPANA

TALE MJESAC BOJU NAPEJALI VODO U BREZJAH AN VISKORŠI

Dne 28. junija je bla na sedežu našega kumuna licitacija (ašta) za prezem dje la za graditeu viškorskega an brjeskega vodovoda.

Djelo je zlicitirala čentska djelouska koperativa, katjera bo muorala začeti z djelom tale mjesac. Skupni znesek za graditeu tjeih vodovodou znaša 12.900.000 lir. Takoviš judje iz Brezej in Viskorše končno boju mjeli dobro pitno vodo.

VZPENJACA BREZJE - SREDNJE BRDO-REP

Tvrđka Ivan Kormons iz Platišče je u Brezjah postavila horé vzpenjačo (teleferik), ki bo služila judem za pardjelke prenašati iz Srednje Brda an iz Repa. Ker so judje muorli iz tjeih krajeu prenašati use brjemana na ramanah, odnjetá boju Brežani ošparali dosti fadije anu časa. Tvrđka Kormons je vzpenjačo horé postavila na lastno pobudo an na store plačati 100 lir za usak kuintal materjala, ki pride po vzpenjači prevožen.

NA »PONTE VITTORIO« BOJU ODPRLI KUNFIN

U kolikor nam je znano so začeli razgovori med italijanskimi in jugoslovan-

Na zadnji poti našega pesnika in učitelja

(Nadaljevanje s 1. strani)

Med narodno osvobodilno borbo je msgr. Ivan Trinko bodril rojake in borce, naj vztrajajo v najtežjih razmerah. Te besede in ti zgledi nas še danes utrjuje v globoki veri, da mora končno zmagati pravica.

Dragi profesor!

Tu, ob vašem grobu, se vam zaklinjamo, da ne bomo prenehali z borbo za naše pravice vse dotlej, dokler ne bomo stikali po naših šolah pouka v materinem jeziku, v tisti lepi slovenščini, v kateri ste nam spsalí toliko lepih naukov in spesnil toliko večno lepih pesmi.

Zaklinjamo se vam, da bomo vašo in našo zemljo ljubili in na njej vzgojili roj, ki bo ljubil svoj narod, vero in jezik svojih očetov.

Naj vam bo lahka slovenska zemljica!

Za SHPZ iz Trsta je govoril dr. Andrej Budal, v imenu krščanskih socialcev gorški prof. dr. Bitežnik, na koncu pa sta govorila tudi dr. Agneletto iz Trsta v imenu SDZ in prof. Bratina iz Gorice v imenu gorških slovenskih akademikov.

Številni pevski zbor, katerega so sestavljali pevci iz Gorice, Standreža in Podgore je zapel žalostinke pred hišo, v cerkvi in na pokopališču.

skimj autoritadi za odprjeti blok na kunfinu u »Ponte Vittorio«. Ce bo tuó zarjes paršló, judem našega kumuna bo zlo pomagalo, ker boju itako mogli kupovat an prodajat u Breginju an Kobaridu.

Do ljeta 1945. so judje našega kumuna, posebno tisti iz Brezej, Platišče an Prosnida, hodili simpri u te kraje kupčije djelat. Kar so nardili nou kunfin, so te

REZIJA

Beđa in brezposelnost

Ce primerjamo Rezijo z drugimi občinami videmske pokrajine vđimc, da ina naša občina največ brezposelnih z ozirrom na število prebivaštva. Rezija šteje 3200 duš in od teh je skoraj 400 brezposelnih ne da bi pri tem šteli ženske, ker te ne pridejo v poštev.

Po Furlaniji ni mogoče zaposliti naših ljudi in seveda še manj v notranjosti Italije. Edini izhod je emigracija v inozemstvo in še ta je postala zadnje čase zelo težka. Razumljivo je, da pri nas ni kvalificiranih delavcev, ker v Reziji in niti v njeni bližini ni strokovnih šol. Prav zaradi tega so neštete prošnje naših, ki bi radi šli v inozemstvo na delo, zavrnjene, ker tam ne zaposlujejo navadnih delavcev. Zadnje čase je več naših mož napravilo prošnje za emigracijo v Kanado in Francijo, a zavrnjene so bile prav vse.

Gospodarsko stanje je zaradi tega zelo težko, saj je Rezija ena najbolj revnih občin cele pokrajine. Tu ni nikakih dohodkov. Zemlja je tako kamenita, da se na njej ne pridela več kot za dva meseca na leto in zato se mora ostali živč kupiti. Kaj naj torej storimo, če v Italiji ni mogoče najti dela in v inozemstvo ne moremo, ker nimamo nikakega poklica?

Beli potok je vas, ki gravitira na Bovško. V preteklosti se je ves promet vršil iz te vasi proti Bovcu in Kobaridu, potem pa, ko so začrtali novo mejo, ki poteka komaj par sto metrov od vasi, je Beli potok popolnoma odrezan od svojega naravnega izhodišča.

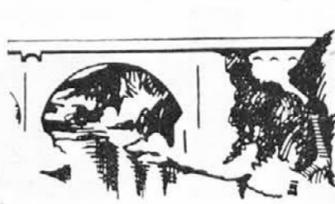
V nekaterih obmejnih krajih so odprli obmejne bloke, da so s tem dali ljudem možnost za izmenjavo blaga s sosednimi vasi onkraj meje. Zato mislimo, da bi morale oblasti poskrbeti tudi za našo vas, da bi imela svoj prehodni blok. Tu poteka državna cesta, ki veže Čento z Bovcem in Kobaridom; z otvoritvijo obmejnega bloka v Belem potoku bi tamkajšnje ljudstvo imelo koristi in bi si lahko gospodarsko opomogli.

I. Di Lenardo

VELIKA ŠKODA ZARADI NEURJA

Večer pred praznikom sv. Petra in Pavla je v naši dolini divjala huda nevihta. Vsi potoki in reke so v kratkem času

IZ NAŠIH VASI

NEME

POPRAVILO CJEST

Pokrajinska uprava (Amministrazione Provinciale) je odobrila prožet za zbuojšati cjesto, ki iz Nem pejejo skuoz Kvas u Tržizem an Neme - Kvas - Rejana - cjesto štatal N. 13. Boju tud popravili cjesto, ki peje skuoz Neme iz Cente u Cedad.

Zlo potrjebno bi bilo, de se popravi tud cjesto Neme - Tipana - Platišče. Ta cjesto je bla narjeta pred 40. ljeti; je zlo tesna an pouna ovinkou an bi lahko bli odpravjeni, če bi cjesto reguliral. Po tej cjesti vozi autobus an težki kamjoni, ki vozijo drva iz Jugoslavije an zatuó ovinki ovirajo pasač an dostikrat no muorajo kamjoni stati več ur ustavjeni.

KRIZA U NAŠI KUMUNSKI MINISTRACJONI

Naša kumunska ministracjon je u svoji zadnji seji povjedala, k' če governo u ne bo pomagu Nemam, ki u zadnji ueri so ble popolnoma požgane od nacifaštov, bo dala dimišioni.

SV. LENART SLOVENOV

Avstrijske oblasti se zanimajo za vojaški britof par Sv. Miklavžu

Zvedjal smo, de se je avstrijski konzulat u Milanu interesiru par videmskih oblasteh za uredit britof avstrijskih padlih sudatu iz vojne 1915-18, ki je okuol cjerkve sv. Miklavža. Ker se pričakuje, de pride u sv. Lenart avstrijska delegacija, bi bluó pru, de naš kamun pohiti za popraviti tist britof, ker drugače ne boju dobil od naše vasi ljepega utisa.

Žornali so pisali, de po tistem britofu rijejo divji prašiči an pru tuó je višno zbudilo pozornost avstrijskih zastopstev u Italiji.

SKRUTOVO — U družini Tomazetiča Avgusta se je rodila dne 18. junija 'dna ljepa ččica, ki je razveselila use domače.

SV. PETER SLOVENOV

Špjeter se nimar buj modernizira

KOROŠKI NOGOMETASI U SPJETRU

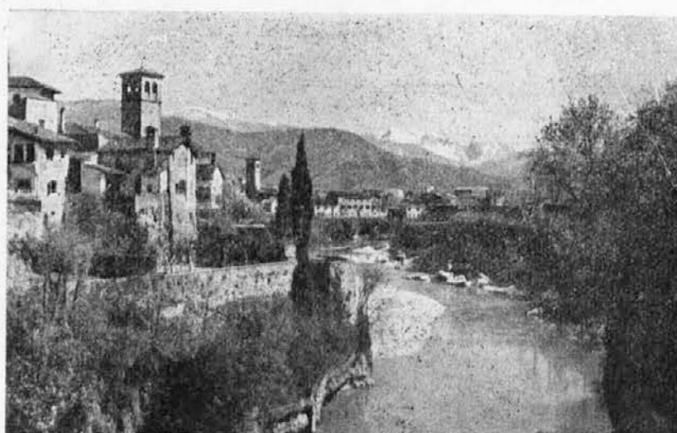
Na dan sv. Petra an Pavla so se pomjerrili z našo nogometno škuadro koroški nogometasi iz Šmohorja. Tekma je durala 'dno uro an pu an sreča je bla naklonjena naši škuadri. U kratkem bo šla špjeterska športna škuadra na Koroško, de jim varne obisk.

NAGOBARNI OVINK

Na koncu naše vasi pruot Podbonescu, u kraju kjer je vodnjak, je zlo nagobaren ovink, ki če ga ne odpravijo bo paršlo prej al potlé do kajšne nesreče. Tud pretekli tjejan je malo manjkalo, kar je vozu po cjesti težki kamjon an se sreču glih par vodnjaku z dnim vozom. Ker je glih tam tud cjesto strmá je še buj nagobarno. Tistmu kamjonu so se glih tam utargali freni an če pravidni šofer ne bi obarnú hitro pruot poti, ki peje na Naukulo, bi pomečku konje an use ljudje, ki so bli na vozu.

AZLA — Dne 16. junija je biu pogreb rance Jusič Alojzije — uduova Cargnella. Ranca je bla stara 74 ljet an je umrla po kratki boljezni. Pokopali so jo na britofu u Azli.

Nimar u naši vasi se je pretekli tjejan rodru družini Vižentina Feliksa tretji puobič.

CEDAD, V OZADJU LEVO MATAJUR, DESNO KRN

GRMEK

Domače oblasti preprečile registracijo slovenskih pesmi za RAI

Po Furlaniji je hodila okuol po vaseh skupina italijanskega radia RAI an registrirala na plošče govoricu an pjesmi tamkajšnjih ljudi. Seveda so ble tiste pjesmi furlanske. Tista skupina je paršla tud u Slovenščino z namjenam, de bi registrirala domače pjesmi. U Grmek je paršla 20. junija. Ljudje so bi zlo zadovoljni, de boju pjel za radio slovenske pjesmi, a na žalost pa jim ni bluó tuó dopuščeno.

Domače oblasti, ki so imjele kompiti za parpraviti peuce, so tjele, de bi pjel samo po taljansko al furlansko. Tuó je še en dokaz, de če'ó naše oblasti na usako vižo skrit, de živijo u Nediški dolini Slovenci, ker če tuó ne bi bluó rjes, bi radio registriral slovenske pjesmi, saj je u svojem pismu, ki ga je pošju na kamun, prosu naj se parpravijo za registracijo domače pjesmi. Tle par nas domače pjesmi so samo slovenske an tuó se je lahko prepričala skupina italijanskega radia sama, kar je hodila po naših krajih. Po oštarijah, po hišah an po vaseh so na lastne ušesa čul kakšen jezik se guori par nas. Takuó ni buó kaj skrivati.

SMRT MLADEGA PUOBA IZ ZVERINCA

Dvajsetletnega Trušnjak Egidija iz Zverinca ni več med nami. Mladi Egidij se je hodu učiti za žnidarja u Trušnje. Hodu je usak dan an takuó je šú tud u srjedo 16. junija, an ni več paršú nazaj sam. Ta dan, po košilu, je šú počivat

MOTIV IZ NEDIŠKE DOLINE

skupaj s svojimi parjatelji an mu je paršlo slabo. Nič mu niso mogli pomagat, ker je sobit umrú. Zadjela ga je kap.

SEUCE' — Dne 20. junija nas je za večno zapustila naša vaščanka Pavletič Antonija-Smodinova po domače. Ranca je bla zlo parjubjena an spoštovana od useh an tuó se je pokazalo tud na njenem pogrebu, katjerega se je udeležilo puno ljudi.

Šolske vesti

RAZPIS

Podporno društvo »Dijaška Matica« v Trstu razpisuje vlaganje prošenj za šolsko leto 1954-55.

1) Prošnje se vlagajo na posebnih tiškovinah, ki jih prosilci dobijo pri upravi Dijaške doma v ulici Buonarotti 31 - Trst, ali pri tajništvu Dijaške Maticе v ulici Roma 15-II (pri SHPZ) - Trst, ali na uredništvu »Matajurja« v via Mazzini 10 - Videm.

2) Prosilci lahko zaprosijo:
a) za sprejem v Dijaški dom za rednega ali zunanjega gojenca;
b) za znižanje vzdrževalnine v Dijaškem domu.
c) za podporo za plačevanje voznine za vozeče se dijake;
č) za šolske potrebščine in izposojo šolskih knjig;
d) za podporo v drugih oblikah.
3) Prošnje za podporo v smislu druge točke tega razpisa sprejema do 15. julija t. l. uprava Dijaške doma v Trstu ali pa tajništvo Dijaške Maticе v Trstu. Odbor Dijaške Maticе se ne obvezuje, da bo proučil prošnje, ki bi bile oddane po zgoraj navedenem roku.
4) Vsa potrebna navodila in nasvete prejmejo prosilci pri zgoraj navedenih naslovih.

IVAN TRINKO:

O narodnih napevih

Naravno je, da dá vsak narod svojim napevom poseben prizvok; tako se po svojem značaju znatno razlikujejo med seboj tudi napevi raznih slovanskih narodov in poznavalcu je lahko ločiti ruski napev od slovenskega, poljskega od hrvaškega itd.

Med vsemi slovanskimi napevi so morda prav slovenski utrpeli največ tujih vplivov zaradi tesnih stikov, ki so jih Slovenci vedno imeli s svojimi mejaši, Nemci in Furlani. Kljub temu niso izgubili prav nič svojih prvotnih potez, ker stalno hranijo posebnosti, ki jih ni najti ne v nemških ne v furlanskih napevih.

Po večini razodevajo neko več ali manj obojno in čustveno barvitost, posledico vedno žalostnih razmer ljudstva, ki ni nikoli poznalo lastne politične osebnosti in je bilo pogosto zatirano in težko preizkušano. To so izrazi mile vdanosti in tožbe po nečem neopredeljivem, vsebujejo nekaj sanjskega, čustvenega in skrivnostnega, kakor narod, ki jih je ustvaril. Njih strože glasbena zahteva je, da se pojó v zboru, kjer jih en glas izvaja, ostala dva pa jih podpirata s preprostim in naravnim harmoniziranjem, ki ga narod sam ustvarja. Izvirna je brez dvoma tudi gradnja napeva sama in za starejše pesmi deinstvo, da imajo včasih sklepni stavek z akordom na osnovnem tonu. Furlanski vpliv je izločil to posebnost, ki pa se še opaža v srbsko-hrvatskih pesmih.

Zares bistvena med temi značilnostmi je gradnja ritmične periode, ki je tesno združena z ritmom besedila in se zato ne spreminja, temveč ostaja ista skozi stoletja. Druga posebnost, ki se spremeni šele po daljši dobi, je glasovna vrsta (tonaliteta) napeva. Harmonija pa, dasi ostaja vobče, kakršna je, se izpreminja z veliko lahkoto in menjuje akorde po okusu in sposobnostih pevcev. Glasbeniki zadnje čase pogosto nadomeščajo ljudsko harmoniziranje z drugim, učenim in zapletenim, ki oplemeniti melodijo, če je prav izvedeno, a ji škodi, če harmonizator ne pronikne dovolj globoko v njenega duha.

Zdaj se na pogostih slovenskih pevskih koncertih, organiziranih tudi na veliko, poleg umetniških skladb vselej izvaja tudi nekaj teh spretno harmoniziranih pesmi, in sicer vselej zelo učinkovito. Kako učinkujejo take izvedbe, smo lahko videli nedavno tukaj v Vidmu na pevskih koncertih moravskih mojstrov in brezbarvskih kozakov.

A kar je treba posebej poudariti, je medsebojni vpliv med furlansko in slovensko pesmijo. Naravno je, da si narod, ki strastno ljubi petje, ko sliši tujo pesem, ki mu je všeč, njen napev prilasti ali vsaj skuša posneti to, kar mu v njej najbolj ugaja. Prav zato so se v slovenski pesmi, zlasti na Goriškem in Korotiškem, uveljavile znatne spremembe ob dotiku z italijanskim (furlanskim) in nemškim življenjem. Iz prve si je osvojila zlasti tisto živahnost in veselo brezskrbnost, ki ji je lastna, dočim je nekaj nem-

skega duha nekaterih resnobnih in težkih napevih, ki ne morejo biti pristen izraz slovenske duše, gibčnejše in svobodnejše od tevtonske.

Furlanski vpliv na slovensko pesem je tej odvzel tudi glasovno vrsto (tonaliteto) v molu, ki je bila nekoč precej pogosta, a jo zdaj srečujemo samo v vzhodnem delu Slovenije, kamor furlanski vpliv ne sega. Glasovna vrsta v molu se uporablja pri vseh Slovanih, kar pomeni, da je ta značilnost zelo stara in sega v dobo, ko so bili Slovani še en sam narod.

Med slovenskimi napevi je poleg tega najti tudi take, ki so očiten posnetek ali inačica furlanskega napeva; da, ob najtesnejših dotikališčih, kakor v naši Beneški Sloveniji, imamo celo več napevov, ki so se celotno prevzeli iz furlanske zakladnice, le da se je prvotno besedilo enostavno zamenjalo s slovenskim.

Pripomniti je treba, da prihaja najmočnejši vpliv z neposrednega italijanskega zapada, ne z nemškega severa. Kar se tiče Nemcev, so celo mnogi napevi in zlasti značilne koroške pesmi, ki vobče veljajo za nemške, le ponavljanje ali vsaj posnemanje sosednjih pesmi, ne narobe.

Če naj mimogrede omenimo nasprotni

vpliv, smemo domnevati, da so Furlani, ki ljubijo petje, to strast spoznali ali vsaj okreplili pri Slovencih. Ti gojijo namreč, kakor vsi ostali Slovani, posebno navdušenje za petje, kakor izpričuje ne navadna obilica njihovih napevov. Nekateri njih, v domačih šegah utrjene cerkvene pesmi segajo zelo daleč nazaj in so še pod vplivom starodavnih glasovnih vrst (tonalitete). Veliki glasbenik mons. Tomadini je zahajal včasih s svojim učiteljem Candottijem nalašč v našo Beneško Slovenijo, da bi poslušal take pesmi, ki jih narod o praznikih prepeva v mogočnem zboru, z vsemi stopnjami glasov, pridržano, pobožno, s tisto verno in skrivnostno slovesnostjo, ki je bila slavnemu mojstru tako všeč.

Navdušenje Slovencev za petje je tolikšno, da je ni preproste vasice, kaj šele večjega kraja, ki ne bi imel svojega dobro izvežbanega pevskega zbora. Tako je bilo tudi na bližnjem Goriškem in v še bližnjih Brdih.

Ker pa je slovenska pesem zmeraj harmonizirana, je čisto naravno, če sklepamo, da izhajajo furlanski običaj harmoniziranja lastnih napevov prav s slovenskega ozemlja. In res je narodno petje po ostalih italijanskih deželah vselej enoglasno.

Tudi tisto malo čustva in neopredeljive obožnosti, ki jo furlanska pesem včasih razodeva, ji je došlo od Slovencev, v zameno za veselost, ki so jo ti prevzeli od Furlanov.

IVAN TRINKO:

Slovincem

(Ob priliki koncerta ženske podružnice sv. Cirila in Metoda v Gorici 15. dec. 1895)

Pozdravljam vas, o narodna zaveza boriteljev, vas, male domovine nevstrašne hčerke in jeklene sine!
Kot vihra gromonosna nasprotujočih sil divja vam jeza nad bistrimi glavami;
a trdna in ponosna pokonca vam stoji pri glavi glava.
Nevidna, vsemogočna moč, nad vami levdica, vas brani, ker je pravda prava, je sveta pravda vaša.
Zaman nad vas se silni vrag vznáša!
Za šibke, za pravico v pomoč steguje Bog svojo desnico; spričuje velikan Goljat davni in mali vam pastirček David slavni.

Čemu, čemu vaš hrup in divja sila, o severni in južni naši vragi?
Vsa vaša moč zdrobila se vendar bo ob mali, pa nepremični skali;
in rodoljubje nekročno, sveto, s katerim vsako je srce vneto, naposled vendar zmaga z nebeško pomočjo za vragom vraga.

Oh, daj, zasijaj svit nam zore bajne, vstani, sonce zmage nam sijajne!
Prikaži skoraj žarko nam se lice pogačene pravice!
Ah, do nebes vesela

čez plan in gore po Sloveniji širni slovesna pesem gromko bo donela; in lavorja in cvetja nedostane, da vse ovenča rodoljube vzorne, ki v dnevih borbe srečno dokončane duha moči neumorne so domovini mili z oduševljenjem vročim posvetili!
A kaj iz vas, a kaj tedaj pa bo de, nesrečne podle, klete kukavice, ve, ve, na pol dušice, ki zapustivši brate, in narodnost in krilo majke Slave, zastavo svojo ste boječ izdali, iz tabora zbežali nepravi ste vklonili grešne glave, ker v času bed in boja iskali ste sramotnega pokoja, in pred ošabno vražjih tujece silo vas svoje rodne majke sram je bilo?
Od zore v mrak zasmeh, pomilovanje grenilo vam življenje bo vsakdanje.
Kot sramni vam pečat, ki ga pravica zločincem vžiga, stal vam bo na čelu, zaslužen si po delu, napisi krvavo svetel: izdajica! zbrisavali in praskali srčito Ter skrivno in očito zaman dotlej ga boste, dokler v temine goste ne bo vas pogoltnila s prekletstvom vam obsipana gomila!

Napis na cerkvi v Porčinju

Dvomesesna revija Furlanskega filološkega društva »SOT LA NAPE« (Pod dimnikom) v svoji številki od marca-aprila 1954 prinaša zanimiv članek izpod peresa dr. G. B. Corgnalija, ravnatelja občinske knjižnice v Vidmu, ki govori o napisu na apsidi cerkve v Porčinju. Napis nosi ime znanega slovenskega gradbenika Andreja iz Škofje Loke.

Zaradi tega je cerkev v Porčinju zelo važna tudi za zgodovino slovenske umetnosti.

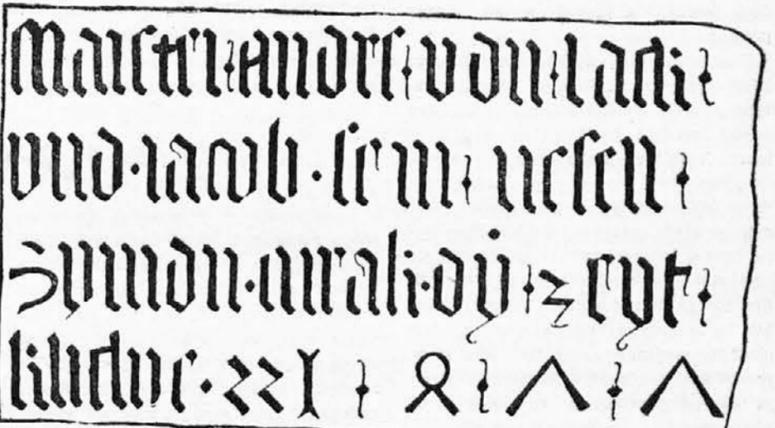
Ta napis je omenjen na strani 576 »Vodiča po Alpskem predgorju«, kjer je rečeno: »Tu (v Porčinju) vzbuja pozornost cerkev sv. Lucije, v katere apsidi, na zunanji strani proti zapadu, stoji slabo ohranjen in težko čitljiv napis v gotških črkah, ki ga doslej še nihče ni razbral.«

V resnici je res, da je ta napis težko čitljiv; da pa bi bil tudi slabo ohranjen je trditev, ki ne odgovarja resnici; to dokazuje moje raziskovanje, ki sem ga napravil v prvih mesecih leta 1938:

razjasnjen; sedanji vikar v Porčinju me je namreč vljudno informiral, da so tri noge velikega M, ki so na originalu ločene, v resnici zgoraj združene kot v besedi Maister.

Več truda mi je povzročilo tolmačenje zadnje vrste. Tu si je pokojni prijatelj Lorenzoni (Coimbra, 24. aprila 1938) skušal tolmačiti kirchle, kar bi pomenilo »cerkvice«; mene pa tako tolmačenje ni prepričalo nikdar. Ne zanikam, da lahko tudi moja razlaga predstavlja dvome (n. pr.: zakaj Kristus in ne Kristi ali Christi, kot bi bilo pravilno po slovnici?); toda ta razlaga po mojem mnenju boljše odgovarja logiki.

Pravi rebus pa predstavljata tista dva znaka, ki stojita pred številko tisoč in ki nekako spominjata na zloglasno SS Hitlerjevskega spomina. V resnici pa tu ne gre niti za SS, niti za ZZ, ampak za dva RR, ali rr (cit. H. Degering, Die Schrift, stran 115). Takrat so bili zelo v rabi dvojni R in če se hočemo o tem

NAPIS NA CERKVI V PORČINJU, ki pravi, da je cerkev sv. Lucije sezidal mojster Andrej iz Škofje Loke (1477).

Po mojem mnenju je napis zelo razločen: Lahko se pritožujemo le zaradi manjših napak, ki pa jih je treba pripisati izvedbi dela.

Napis nosi letnico 1477 in spominja na tistega mojstra Andreja iz Škofje Loke, ki ga srečamo tudi v podobnih napisih pri sv. Ivanu v Čele (Landarska jama) in na Ponikvah. Naj navedemo tudi spodaj prepis, ki se po mojem, po skrbnem proučevanju glasi takole:

Maister Andre von Lack und Iacob sein gesell Symon Mrak dy zeyt Kristus... 1.4.7.7.

To pomeni:

Mojster Andrej iz Loke in Jakob njegov tovariš Simon Mrak, v času (= v letu) Kristusovem... 1477.

Prvi dve vrsti ne predstavljata nobenih težav: g iz besede gesell ni popoln prav gotovo zaradi odtisa; vsekakor pa imamo zanesljiv znak njegovega spodnjega dela v točki, ki jo opazimo nad Y spodaj ležeče vrste. Tudi Mrak, ki mi je delal toliko preglavice, se mi zdi, da je

prepričati, je dovolj odpreti katero koli knjigo iz XV ali tudi XVI stoletja (n. pr.: Le Costituzioni de la patria de Friuli, Videm, 1484). Nastanek te posebnosti je v resnici zelo zanimiv; vsi so opazili kako se danes, kadar se piše v latinščini, se rabi vložke aen oe. Tako se je v tistem času rabil tudi R čisto z naslonitvijo na črko, ki je stala pred njim, s katero je tvoril celoto. Na ta način je črka R ostala okrnjena na vsej svoji levi strani (pomislimo na primer na skupino OR), ampak ostala je še vedno črka R; tako je polagoma prevladal običaj, da so začeli to črko rabiti tudi neodvisno.

Kar se tiče tretje osebe na epigrafu, ne vem ničesar povedati. Menim, da je bil ta Simon Mrak kakšna oseba iz tistega kraja in na nek način zainteresiran pri izgradnji cerkve. Rekli so mi, da je v Porčinju ime Mrak še vedno v rabi kot nekaj vzdevek. Drugod pa je ta besedica rabljena kot pravi priimek.

V Porčinju pozneje nisem več šel. Ohranil pa sem nanj prijeten spomin, ker sem našel pri tistih gorskih ljudeh zelo mnogo prijaznosti.

G. B. Corgnali

FRANCE BEVK:

PASTIRCI

Orožniki ga bodo zvezali in ga odpeljali. To bo hujska sramota kot če bi z golimi nogami letal med hišami. In nato ga bodo postavili pred sodnika. Sodnika si je mislil kot krvnika, ki ga je videl naslikanega v neki knjigi. Z rdečo kapuco na glavi in čez ves obraz. Le ostre oči mu bodo gledale skozi ozke razpoke. V rokah bo držal tesarico in razkačen stal ob tnalu. »Ferjanča si ubil!« bo zakričal. A on na kolena: »Usmiljenje! Nisem hotel. Misli sem, da bo priletel v gmajno...« Toda sodnik: »Lažeš! Zvezite ga, da mu odsekam glavo!« Morda ga bodo obsodili v ječo. Vrgli ga bodo v temno klet, v tako, v kateri žive podgane, stonoge in kobilice. Ponoči mu bodo lazile po obrazu. In nato se bo vrnil domov. Nihče ga ne bo hotel poznati. Se mati ga ne bo hotela pogledati. Srečala ga bo, si potegnila ruto na obraz in zajokala: »O, Lenart, kaj si mi storil!«

Prejšnji večer ni utegnil misliti na posledice. Zdaj so mu trojno žive stale pred očmi.

Ni jih mogel ne hotel gledati. Zamižal je, zajechal in se spotaknil ob grudo. Izpustil je povodec in padel na roke. Pobral se je v zadnjem trenutku. Vola sta se preplašila.

»He, gor sé, sivec!« je zavpil hlapec. »Kaj pa delaš, ti krotka zelena!«

Lenart je plašno pogledal in zopet zgrabil za povodec.

»Ali spiš?« se je zasmejala dekla.

»Sveda dremlje,« se je hudoval hlapec. »Ponoči pa lajna okrog. Menda hodi vasovat.«

»A? Kam pa?«

»Kam? Morda k pesterni.«

Ni bilo prvič, da so ga dražili s pesterno. Zaradi tega je revno, bledično dekletce skoraj sovražil. Druge kratki je vzrožil in lajal, da je prekril take besede. Toda zdaj ga to nič ni zadelo. Zaradi tega mu niti najmanjša užatjenost

ni stopila v oči. Prevzemalo ga je povsem nekaj drugega.

Potapljal se je v bridkosti in v strahove. Jokal bi bil na ves glas, a se je zadrževal z vso silo. Še nikoli mu ni bilo tako strašno hudo. Rad je živel, a zdaj se mu je zdelo, da mu ne bo več živeti. Pobe gnil bo, to bo najbolje. Daleč čez hribe v drugo, v tretjo, v četrto dolino. Med ljudi, ki ga ne poznajo. Tam ga nihče ne bo našel.

In če ga najdejo tudi tam?

Bilo je brezupno. Ostala mu je ena sama tolažba. Morda se je bil Ferjanč kam potuhnil in se je ponoči vrnil domov. To upanje je bilo tako zelo drobno, drobnejše kot iskra.

Tedaj se je od Pologarja razlegnil klic. »Ho-o-oj!«

Hlapec je zavpil nad vola, da so se ustavili. Pod Pologarjevo hišo je stalja Polona.

»Ali boste kmalu pri koncu?«

»Kmalu. Zakaj?«

»Potem bo gnal Lenart tudi naše ovce na gmajno. Vaš gospodar je že dovolil.«

»Že prav. Ali še ni Ferjanča?«

»Ne.«

Hlapec je pognal vola.

Lenart je še vedno stal na mestu. Kazalo je, da je primrznil k tlom. Ugasnilo mu je poslednje, najrahlješe upanje. Za-

stokalo mu je v sreu.

Vola sta na hlapec klic potegnili in vrgla Lenarta na tla. Deček se je v trenutku zdramil iz strmenja in bolečine. Ni se utegnil več dvigniti. Da se je rešil izpod volovjih nog, se je povallil po njivi. »Glej ga norca,« je hlapcu udarila kri v obraz. »Saj bo res še prišel pod vola.« Srdit je planil za njim in ga z bičem osmukal okoli nog.

»Ne, ne, ne!« je Lenart poskakoval.

»Pusti ga!« je prosila dekla. »Saj vidiš, da se komaj drži na nogah.«

Lenart je znova zgrabil za povodec in stiskal zobe. Se je zadrževal jok.

XVI.

Njiva je bila izorana, Lenart se je globoko oddahnil. Peljal je vola domov. Nikomur se ni upal pogledati v obraz. Spodil je iz hleva ovce, ki so že nestrpno čakale, da odidejo na pašo.

Lenartu se je mudilo. Najhitreje kot se je dalo, bi bil rad prišel ljudem izpred oči. Prej se je bal gmajne, a zdaj se mu je zdela kot rešitev. Zelel si je biti sam, sam, sam.

Ob razpotju ga je čakala Polona z ovcami. Čredi sta se pomešali med seboj.

Bolj kot se je Lenart približeval gmajni, počasneje je hodil. Neka misel mu je zadrževala korak. Ne bo si upal do plota,

da bi zavrnil čredo. Ali pa bo šel, kakor da ga nekaj skrivnostnega žene k temu, in bo pogledal v globino. Kje je Ferjanč? Prav on ga bo moral najti.

Morda mu tega niti ne bo treba. Terezka je vsako jutro zadnja prignala, a ta dan je bila prva. Sonce je že precej visoko na nebu. Zgledala bo zlomljeno gugalnico in bo pogledala v globino. Najbrž že teče domov pravit, kaj je našla, v naslednjem trenutku bo upehana stala pred njim. Vsa prebleščena, tresoč se, ne bo mogla spregovoriti.

Dvignil je obraz in se je zdržnil, kakor da je res uzrl Terezko. Ni je bilo. Njegove oči so obstrmele nad neko drugo prikaznijo. Bil je ko olesenel.

Od klanca se je cepila steza in vodila preko pobočja. Vila se je skozi gozd v samotno grapo, v kateri je stalo nekaj raztresenih bajt in kmetij. Po poti sta prihajala neka ženska in neki deček. Deček je hodil spredaj, a ženska zadaj. V rokah je nesla šibo in je kazala zelo hud obraz.

Deček je bil Ferjanč, a ženska Petričkovka, njegova mati.

Lenart je strmel, skoraj ni mogel verjeti. Za božji čas, ali je to res Ferjanč? Kaj ne leži na beli skali pod plotom? In njegova duša, ali ne hodi z zlatimi perotmi po nebesih? In njega, Lenarta, ne

(Nadaljevanje na 4. strani)

ZA NAŠE DELO

Kakuò je trjeba runat z oleandri

Oleandre dobro poznajo tud u naših krajih. Tiste rože so doma iz gorkih krajev Južne Evrope. Tam rastejo na prostem par potokih kakor par nas vrbe (benka). Zatuò so oleandri nimar žejni. Posebno jih je potrebno zalivat kar cve-tejo. Kadar gre daž an so oleandri postavljani na daž, jih zalivajte tud z gnoj-nico. Oleandrom djela dobro sonce, a ne med golim zidovjem, ker se odbija preveč gorkuote od gorkih zidov. Na tajšem preveč gorkem kraju jih radi napadajo kaparji. Če oleandre napade kapar, rastline narbuojs ozdravite s tjem, de jim par tleh porježete use veje. Gilih takuò proč odrježite stare veje, ki imajo premalo listja. Od tal boju potle pognali novi varšički. Pozimi ne smijete oleandrou postaviti u preveč teman mokar prastor.

Oleandre narbuj lahko razmnožite, če ložite odrjezan varšček u flašo, u kateri je voda. Varšček bo u vodi hitro pognu korenine, potle ga pa usadite u lonac. Varšičke lahko ložite u zemjo. Gnojna vartna zemja je za oleandre kar dobra. Oleandri se presadijo usako ljeto, dok so mladi, potle pa na tri al štjer lje-ta. Kadar oleandri cveto, jih ne smijete postavljat pred kambro kjer spite, ker njihou močan duh stor glavo boljet. Prú takuò ne smijete pušcat blizu otrok, kar oleandre obrjezujete, ker tisti sok, ki se pociedi iz rane oleandra, je strupen. Strup je nagobaren za oči an se lahko zavoj njega oslepi.

Kakuò je trjeba runat z hljeuskim gnojem

U parvi varsti je potrebno, de imate pravilno nareto gnojišče. Za 'dnò kravo se nuca tri do štjer kvadratne metre gnojišča. Gnojišče muora bit betoniran, ograja pa naj bo 80 cm visoka. Na gnojišču ne smije zastajati voda, ker se takuò gnoj skisa. Zatuò naj boju betonska tla nagnjena prout odpartini, kjer se odteka gnojica. Če ne morete uredit betonskega gnojišča, je trjeba, de tla dobro potoučete, de ne uplja gnojnico. Nekateri imajo navado, de gnojišča tlakujejo (masičjado) s kamnitimi lastrami, med katjer zalijejo cement. Tuò je zlo dobro.

Gnoja, ki ga kidate usak dan iz hlje-va, ne smijete razmetat po usem gnojišču. Dejte ga na en kraj do 30 centime-tru visoko an ga dobro pobutajte. Drugi dan gnoj naložite na pobutano plast an ga spet dobro potoučite. Takuò gnoj nakladajte do 4 metre visoko. Naloženi gnoj se počasi ugreje na 40 do 50 gradu C, potle se pa počasi hladi. Takuò spravljen gnoj ne zgubi hranilnih sostance.

Druga viža spravljanja gnoja je, de gnoj usak dan vozite s karjolo na gnojišče an djelate kup par kupu. Četarti al peti dan parvi kup potoučite an naj

nasujete drugi gnoj. Takuò djelajte do visokuosti 3 do 4 metre, potle pa gnoj pokrite s plastjo zemlje.

Prerjedčevanje breskeu

Nekaterje varste breskeu obdaržijo na drevesih več sadov kot jih morejo lepuò razvit. Zatuò je potrebno, de prerjedčite sadove na drevesih tistih suort, ki same ne odvaržejo preveč gostega nastauka. Tuò muorta nardit, kar so sadovi debeli kot oréh. S prerjedčevanjem ne smijete čakati preveč dougo, ker preveč pozno rjedčenje ni ne pomaga an se puščeni sadovi ne razvijajo takuò lepuò, kot če ste jih prerjedčeli u pravim času. Prerjedčujte z roko an tuò predusem tiste sado-ve, ki sta po dva an dva na 'dnim kraju. Na usaki rodni vejici pustite samo 4 do 5 sadov, ki naj boju narljeuši an razdeljeni 'dnakomjerno po usej dougousti veje.

Če par suortah, ki je potrebno prerjedčevanje sadov, ne nardite tistega djela buoste imjel škodo, ker drevo ponuca po nepotrebne hranilne sostance tud za tiste sadove, ki bi usedno buj po-

zno sami odpadli. Pa tud sadovi, kulkor jih razdreleje na preveč pounem, nepre-rjedčenem drevesu, ostanajo buj drobní kot če ste sadove prerjedčili. Vjedat muo-rate, de nuca drevo za nardit koščice an semena dosti več hranilnih sostanc kot pa za odebelite sada. Prerjedčeni sadovi so tud dosti buj okusni!

Zatuò je prerjedčevanje sadov tud iz gospodarskih vidiku potrebno, ker buj debele an ljeuše razvite breske buj lahko an buj drago prodaste. Zapuomnite si, de breskou sad kupca parvabi s svojo lepoto.

Obrijevanje an pomlajevanje čerješanj

Varh čerješanj se ponavad brez posebnega obrjevanja u parvih ljetih prú lepuò razvije, a nič ne škoduje, če malo pomagate s škarjami, čeglih ni tarkaj potrebno ku par jablanah an nruškah. Kakor usi koščičarji (slive, breskve), takuò ratajo scasom čerješnje spuodaj golé an rodovitnost gre nimar pruoti koncú veje. Par breskvah si pomagate z obrjevanjem, s čerješnjami se

ZALIVANJE

Usem rastlinam je povarh ajarja an sonca nujno potrebna tud voda. Voda topi, sparjema an parnaša rastlinam potrebne hranilne sostance. Če njemajo rastline zadost mokuote po dažú, jim muorate pomagat z zalivanjem. Zemja se ne smije ankul takuò presušit, de zmanjka narbuj globokim koreninam mokuota. Par tjem pa muorate vjedat, de djelate tisto djelo nimar takuò dobro, de pride voda do narbuj globokih kore-nin. Če so rastline u narbuojsi rasti, slabo zalivanje ne pomaga, lahko djela celo škodo. Z večkratnim slabim zalivanjem se zemja zbije, de se napravi na varh skorja, kar stor izhlapevat vodo.

Katjera voda je narbuojsa za zalivat? Sevveda je tuò dežeunica al na ajarju ogrjeta mehná voda iz potokov. Voda iz vodnjaku al studencu, ki je dobra za pit, je ponavad preveč marzla, pa tud preveč tardá, ker ima u sebi japno an druge minerale. Tajšno vodo je trjeba na soncu ogrjet. Za tuò so dobri betonasti rezervoarji al pa lesení al pa kovinski sodi. U tjeih posodah lahko vodo izbuojsate, če ji dolijete malo gnojnice al raztopite u njej malo kokoših al geluobjih odpadkov.

Narljeuš se zaliva s kandlami za špricat. Zalivanje z gumjevim tubom, ki se ga da na vodovod ni parporočljivo. Tista voda je preveč marzla an preveč tarda. Če škropite al zalivate z močnim pritiskom se zemja zbije an spere od korenin. Če četé nucaat za zalivat vodovod muorate nucaat napravo za daž. Voda, ki gre ven iz tistega aparata ku daž, se u gorkem ajarju ugreje, pobere iz ajarja pline (gas) an ku daž rosi po rastlinah an zemji.

Po usakem zalivanju, ki naj bo porjedko, a takrat dobro, je trjeba zemjo prerahljat, de se zabrani izhlapevanje an se pomaga dostop ajarja do korenin.

Tud poljete je trjeba skarbet za mlado sadno drevje

Po košnji, če morete pa še prej, pregledajte mlado sadno drevje kakuò na njem rastejo varhovi an če so pravilno naraunane glaune veje. Gledat je trjeba, kakuò rastejo rodne veje an kakuò nastavjajo rodni les, jih spruot uraunajte an odpravite morebitne napake. Mladike z rodnim lesom pripognite an parvežite nauzdo. Mladike, ki rastejo na glaunih vejah preveč pokonc, odrježite. Če začne kajšen poganjak zlo divjat, ga skrajšajte, de obdaržite varh mladega drevesa u pravi formi an kulibriju. Par tjem djelu mislite nimar na tuò, de so listi važni organi, ki predjelujejo hranilne sostance u drevesno hrano, zatuò odstranite samo tarkaj, kulkor je potrebno. Poljetno popravljanje varhou mladih drevs vam bo paršparalo dosti djela za pomlad.

Če ste pregledali an uredili varhove par mladih drevesih, ne smijete pozabit drevesnega debela. Drevesni kolí naj boju par drevju samo tarkaj časa, kakor je tuò potrebno u podporo an naraunanje debela. Kolí naj stojijo tardno, vezí naj boju u redu, de drevo rjes naraunavajo a varjejo poškodb. Na mladih debelih se večkrat vidi gladek napet lub, ki je pre-malo elastičen. U tjem primerju je potrebno puščanje. Z ostrim nuočam nardite na severnem kraju več dougih, a ne globokih urezov od varhá do tal.

pa ne muore tega djelat an zatuò jih je trjeba pomladit. Čerješnjovo drevo je trjeba pomladit že z 8. do 10. ljetom. Prirježite use douge veje, če je potrebno tud za cjeu meter an tuò se djela takrat, kar čerješnje razdrelejejo. Čerješnje potle oberite na tleh. Ze tisto ljeto se pokažejo nastauki novih mladik, ki drugo ljeto poženejo. Na tisto vižo ne rata krona spuodaj takuò hitro golá, varh se primjerno zgosti an drevo rodi več. Tuò djelajte usakih 4 do 6 ljet.

Precjepjenje sadnega drevja poljete

Med usemi vižami cjepjenja sadnega drevja je narbuj parprauno cjepljenje z vejico al cepiči na speče cko u poljetju. Od okulacije se diferencjá samo u tjem, de se ucjepi na podlago na mjesto popka, vejico s 5 do 6 očesi.

Na to vižo lahko cjepite že u drugi polovici julija, kar so cepiči dozoreli an očesa razvita. Dobro se obnese tisto cjepljenje tud avošta, u septemberju pa samo, če je gorkuò. Zatuò za cjepjenje naržeite z dobrega matičnega drevesa zdrjele enoljetne mladike z dobro razvitimi popki. Porježite liste — peclje pustite — kakor par cepičih za okulacijo.

Par drevesu, ki ga četé precjepit, razredčite varh, določite srednjo an stranske veje an jim na primjernem mjestu kajšnih pou do tričrtat metra od debela ustavite cepiče s pet do šest očesi, kakor par okulaciji. Cjepiteu povežite z rafijo an zamažite s cepilno smolo. Cjepite nimar pod kajšnim poganjkom ob kraju, de se precjepljena veja ne posuši, kar je parvikrat po cjepljenju odrježite. Sele kar je cepič zadost zrastu, odrježite precjepljeno vejo gilih nad cjepljenim mestom.

Dobro pregledajte debela, če nimajo kajšne rane, al če jih ni napadu kajšen škodljivec. Rakove (kankrove) rane izrežite u živo do zdravega lesa an dobro zamažite s cepilno smolo al pa z lesnim katranom.

Kadar pregledavate debela, proč odtargajte use vodne poganjke na debelu, posebno pa roparje, ki pogostoma odganjajo na koreninah. Prekopajta zemjo, de lahko odrježite poganke u živo. Narbuojs je, če tiste poganke kar so še mladi an sočni, odtargate (ne odrjezat), de s tjem popouncma izkoreninite ponouno odganjanje.

Par mladem sadnem drevju je posebno važen drevesni kolobar, ki pa muora bit nimar opljet an okopan, de je zemja rahlá, ker se takuò buj dougo obdarži mokuota u njej. Mokuoto se obdarži u zemji še posebno s tjem, če pokrijete kolobar z gnojem. A tud u tjem primerju muora bit kolobar lepuò opljet.

Narvenò škodo na mladem sadnem drevju djelajo listne uši. Čeglih je blúo drevje pozimi škropljeno, se usedno hitro pokažejo tiste škodliuके. Mlado drevje je trjeba zatuò večkrat pregledat an začeti z uničevanjem prej, ku se uši takuò zaredijo, de se začnejo kriviti listi. Za uničevati listne uši nucajte nikotinske, rastlinske an DDT preparate.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

		Po kg.	
Krave	L.	210 do	230
Voli	»	230 »	250
Jenice	»	225 »	245
Teleta	»	430 »	450
Ovce	»	150 »	160
Jagnjeta	»	325 »	355
Kozliči	»	370 »	390
Prešiči (100 do 150 kg)	»	400 »	420

ZIVINA ZA REJO

		Po glavi	
Krave mlekarice	L.	135000 do	170000
Jenice	»	133000 »	177000
Prešiči do 20 kg	»	11250 »	15250

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

		Po kg.	
Kokoši	L.	550 do	600
Piščanci	»	800 »	850
Race	»	500 »	600
Purani (dindje)	»	500 »	550
Zajci	»	265 »	280
Jajca (usako)	»	21 »	23

ZITARICE

		Po kuintalu	
Pšenica	L.	7200 do	7400
Sjerak	»	4100 »	4300
Pšenična moka (0)	»	9400 »	9450
Sjerkova moka	»	4900 »	5100
Otrobi	»	2100 »	2300

GRADBENI LES

		Po kubičnem m.	
Bukovi hlodi	L.	15000 do	17000
Orjevovi hlodi	»	18500 »	21500
Čerješnjovi hlodi	»	17500 »	19000
Smrekovi hlodi	»	18000 »	18500
Jesenovi hlodi	»	19000 »	20500

DRVA IN OGLJE

		Po kuintalu	
Bukova suhe	L.	720 do	800
Druga mehka drva	»	510 »	590
Oglje	»	2900 »	3000

SADJE IN ZELENJAVA

		Po kg.	
Čerješnje	L.	50 do	180
Krompir	»	30 »	40
Solata	»	120 »	250
Radič	»	50 »	130

SER AN MASLO

		Po kg.	
Sir do 2 mjesca star	L.	445 do	500
Sir čez 2 mjesca star	»	640 »	700
Mlekarniško maslo	»	915 »	950
Doma izdelano maslo	»	800 »	850

MENJAVA DENARJA

		L.	
Zlata šterlina		6045	
Napoleon	»	4660	
Dolar	»	636	
Šterlina karta	»	1668	
Svicarski frank	»	148	
Belgijski frank	»	12,40	
Francoski frank	»	1,70	
Avstrijski šiling	»	23	

Da ne bo gnilo sadje

Če sadje na drevju gnije, je tuò znak, de zemlji parmankuje kalija an de je preveč duška. Zatuò je trjeba drevju pognojiti s kalijevim gnojilom. Kaduor pa njema sudu za kupit tajšna gnojila, naj spravja leseni pepcu, ki ima u sebi 8% kalija an je dobro gnojilo za sadno drevje. Po pepelu se zlo zbuojsa les an tud sadje prej zazdreleje.

Odgovorni urednik: **Tedoldi Vojmtr**
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

PASTIRCI

(Nadaljevanje s 3. strani)

bodo uklenili žandarji in ga odpeljali? Vse te predstave so se mu bile z bolečino zasadile tako globoko v dušo, da jih ni mogel na mah prepoditi. Morda se mu le sanja.

In vendar je bil Ferjanč, Noben deček na svetu ne nosi tako malomarnega, po-balnskega obraza kot on. Niče drugi bi se ne znal tako previdno ozirati, če se mu materina šiba morda ni preveč približala. Pod jopičem je nosil neki predmet.

Da, Ferjanč je bil utekel od Pologarja. Gospodar je bil strog. Prejšnjega dne je bil še posebno nasajen. Ko je izvedel od hlapca, kaj je storil Ferjanč, je nad njim iztresel svojo jezo. Ferjanča so udarili boleli. Poleg tega se je bil naveličal paše. Posebno zdaj, ko ni bilo Blažeta in sta bila z Lenartom sprta. Ali se bo mar vse dni dolgočasil na gmajni? To mu je šlo po glavi, pa se je izmuznil med grmovje na stezo, ki je vodila v samotno. Potepal se je po gozdu, materi se je pokazal šele na večer. Zato, da ga ni na mestu napodila nazaj k Pologarju. Drugo jutro se bo že naredilo.

In se je res naredilo. Pa drugače, kot

si je Ferjanč želel. Oče je bil neodločen možiček, krevsal je po izbi, žvečil tobak, a nobene ni rekel. Mati je bila drugačnega kova. Doma je bilo še več otrok, vsi skupaj niso imeli kaj jesti. »Pojdeš, ali ne pojdeš?« je rekla in vzela šibo. Ni mu preostajalo drugega, moral je iti. »Bom že znal sam nazaj,« je rekel. »Nič,« je mati gonila svojo, »prav v vas te bom gnala.« In je vso pot šla z njim. Imela je uren jezik, a tudi s šibo je znala presneto ošvrkniti. Pa prav na gola meča je merila. Še dobro, da je imel Ferjanč urnejše noge kot mati.

Lenart je še vedno stal in gledal prihajajočega. Polagoma se mu je vse zjasnilo. Kaj ni bila rekla tudi Polona, da je Ferjanč najbrž utekel? Da.

Prevzemali so ga čudni občutki. Moj bog, če je samo pomislil na vse, kar je doživel prejšnji večer in še tisto jutro. Ni vedel, kaj naj si misli. Toda eno je bilo gotovo, na Ferjanča ni bil več jezera. Kakor da bi mu nikoli ne bil storil tiste sramote. Velika teža mu je pala raz duše. Iz dna srca, prav iz dna duše se mu je dvigala taka radost, da so mu silile solze v oči. Prevzemala ga je globoka hvaležnost. Ni vedel, ali bi se bil zasmel ali zajokal. Zakričal bi bil, planil k njemu, ga objel in tepel, vse hkrati.

»Ferjanč!« mu je s krikom prišlo iz grla. »O, Ferjanč!«

Saj Ferjanč ga je bil že takoj zagledal, a ga ni hotel videti. Misлил je, da ga še sovraži zaradi hlač. In se je tudi sramoval, da ga Lenart vidi, kako ga je mati priglasila s šibo.

Lenart ni mogel več zadrževati svojih občutkov.

»Ferjanč!« je planil proti njemu. »Tu si, a jaz sem mislil...« In kakor da se hoče maščevati nad njim za prestano, ga je bil s pestmi. »Ferjanč!... O, ti presneti Ferjanč!«

Ferjanč se je začudil. Kaj je Lenartu? Ni si znal razlagati tega. Pahnil ga je od sebe.

Lenart je padel po tleh. Pobral se je in tovarišu ni zameril. Saj ga je razumel. Le njega nihče ni mogel razumeti.

»Le čakaj, pob salamenski!« je zakričala Petričkovka. »Zakaj si ga pahnil? Ali ne vidiš, da se je norčeval?«

Hotela ga je oplaziti s šibo. Toda Ferjanč je naglo poskočil s steze v klanec in ji je pokazal jezik.

»Kam pa greš? Takoj k Pologarju po ovce!«

»Saj so ovce že tu. Ali jih ne vidite?«

Zenska je pogledala Lenarta. Ni verjela Ferjanču. Ko se je prepričala, da je

res tako, je šla za sinom. Ni se mogla premagati, da bi ga ne bila ošvrknila po nogah.

»Nič me ne boste tepli!« je Ferjanč odskočil.

»Kaj, da te ne bom tepla?« je mati gonila svojo. »Pa še kako te bom tepla! Kadar jih boš zaslužil, jih boš dobil. Doma taka široščina, pa bi rad še ti sedel k skledi. Predobro se ti godi pri kmetu. Prepoln ti je trebuh, da ne veš, kaj bi si izmislil. Samo enkrat na dan da bi jedel, a še takrat neslano, pa bi bila druga...«

»Nehajte že enkrat!« se je obregnil Ferjanč.

»Da bi nehala?« je obstala sredi klanca. »Nikoli ne bom nehala. Zdjaj pojdem k Pologarju. Tako jim porečem, naj te le trdo priméjo. Le trdo! Palico naj ti dajo vsak dan za večerjo, palico. Si slišal, Ferjanč?«

Ferjanč se ni ozrl, ne ji odgovoril.

»In da se mi le še enkrat prikažeš domov, pob nemarni!« je Petričkovka dvignila suho pest. »S trnjevo palico te bom. Si slišal, Ferjanč?«

Tedaj je Ferjanč ni več slišal. Hodil je naglo in je bil že daleč... Lenart je ko omotičen capljaj za njim.

17

Ko je Terezka zagledala Ferjanča, je široko zazijala od začudenja. Kazala je, da se je obeh razveselila. Same je je bilo strah v gmajni.

Sedli so vsak zase, še se niso približali drug drugemu. Molče so se gledali. To se pravi, le Lenart in Terezka sta gledala Ferjanča. Ta ves čas ni dvignil pogleda. Privlekel je na dan, kar je prej skrival pod jopičem. Bila je stara, stenska ura, ki jo je bil iztaknil v podstrešju. Prav za prav je bilo to samo kolesje nekdanje ure, s polomljeno številnico in brez velikega kazalca.

To je bilo nazadnje res nekaj čudovitega. Lenart in Terezka sta široko odpirala oči. Ferjanč je osmukal mladiko iz nje drezal v kolesje. Zdjaj pa zdaj je potresel ostanke ure, da je zabrnelo v njih. Pri tem je zapiral eno oko in se držal zelo napeto. Nadeval si je videz molstra v popravljanju ur.

Lenart bi se mu bil rad približal, a se ni upal. Ni mu bilo samo zaradi ure. Četudi je še vedno drhtelo v njem kot struna, mu je bilo vendar neizmerne odleglo.

(Nadaljevanje sledi)